

Πρόταση είναι μια οργανωμένη ακολουθία λέξεων που εκφράζει ένα νόημα (μια ιδέα, μια κατάσταση ή ένα γεγονός). Ξεκινάει με κεφαλαίο και τελειώνει σε τελεία (.), ερωτηματικό (;), θαυμαστικό (!) ή αποσιωπητικά (...)

Η πρόταση που αποτελείται από

- ▶ μόνο ένα ρήμα
- ▶ ένα ρήμα και το υποκείμενό του
- ▶ ένα ρήμα, το υποκείμενό του και το αντικείμενό του
- ▶ ένα ρήμα, το υποκείμενό του και το κατηγορούμενο

λέγεται **απλή πρόταση**.

Η πρόταση που έχει ένα ρήμα και περισσότερα από ένα υποκείμενα, αντικείμενα ή κατηγορούμενα λέγεται **σύνθετη**. Αυτά χωρίζονται μεταξύ τους με κόμμα ή συνδέονται με το σύνδεσμο «και».

Η πρόταση στην οποία λείπει το ρήμα, το υποκείμενο ή το κατηγορούμενο, επειδή εννοούνται εύκολα, λέγεται **ελλειπτική**.

Μέσα στην πρόταση, κάθε λέξη έχει ένα συγκεκριμένο ρόλο.

- ▶ Η λέξη που απαντά στην ερώτηση «ποιος; ποια; ποιο; ποιοι; ποιες; ποια;» και είναι σε πτώση ονομαστική είναι το **υποκείμενο** του ρήματος της πρότασης.
- ▶ Η λέξη που απαντά στην ερώτηση «τι; ποιον; ποια; ποιο; ποιους; ποιες; ποια;» και είναι σε πτώση αιτιατική είναι το **αντικείμενο** του ρήματος της πρότασης.
- ▶ Η λέξη που δίνει μια ιδιότητα στο υποκείμενο του ρήματος είναι το **κατηγορούμενο**. Το κατηγορούμενο βρίσκεται στην ίδια πτώση με το υποκείμενο του ρήματος, δηλαδή στην ονομαστική. Έτσι το ξεχωρίζουμε εύκολα από το αντικείμενο που είναι σε πτώση αιτιατική. Το κατηγορούμενο μπορεί να είναι: ουσιαστικό, επίθετο, μετοχή. Τα ρήματα που συνδέουν το υποκείμενο με το κατηγορούμενο λέγονται συνδέτικα. Τέτοια ρήματα είναι: γίνομαι, φαίνομαι, είμαι, μοιάζω, διορίζομαι κτλ.

Τα ουσιαστικά

- ▶ Ανισοσύλλαβα ουσιαστικά λέμε τα ουσιαστικά που στον πληθυντικό έχουν μια παραπάνω συλλαβή, ενώ ισοσύλλαβα αυτά που έχουν στον ενικό και τον πληθυντικό τον ίδιο αριθμό συλλαβών. Τα ουδέτερα ανισοσύλλαβα ουσιαστικά έχουν μια συλλαβή παραπάνω και στη γενική του ενικού αριθμού.

	Ενικός αριθμός	Πληθυντικός αριθμός
Ονομ.	το σήμα	τα σήμα τα
Γεν.	του σήμα τος	των σημά των
Αιτ.	το σήμα	τα σήμα τα
Κλητ.	σήμα	σήμα τα

	Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
Ονομ.	ο ψαρά ς	ο σωλή ν α ς	οι ψαρά δ ε ς	οι σωλή ν ε ς
Γεν.	του ψαρά ά	του σωλή ν α	των ψαρά δ ω ν	των σωλή ν ω ν
Αιτ.	τον ψαρά ά	το σωλή ν α	τους ψαρά δ ε ς	τους σωλή ν ε ς
Κλητ.	ψαρά ά	σωλή ν α	ψαρά δ ε ς	σωλή ν ε ς

- Ορισμένα προπαροξύτονα ουσιαστικά σε -ο**ς** κατεβάζουν τον τόνο στην παραλήγουσα στη γενική του ενικού και στη γενική και αιτιατική του πληθυντικού αριθμού, π.χ. ο άνθρωπος.
- Κάποια άλλα διατηρούν τον τόνο στην προπαραλήγουσα σε όλες τις πτώσεις του ενικού και του πληθυντικού αριθμού, π.χ. ο ανεμόμυλος.
- Κάποια άλλα μπορούν και να διατηρήσουν τον τόνο και να τον κατεβάσουν π.χ. ο διάδρομος.

	Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
Ονομ.	ο ά νθρωπος	ο ανεμ ό μυλος	οι ά νθρωποι	οι ανεμ ό μυλοι
Γεν.	του ανθρ ώ που	του ανεμ ό μυλου	των ανθρ ώ πων	των ανεμ ό μυλων
Αιτ.	τον ά νθρωπο	τον ανεμ ό μυλο	τους ανθρ ώ πους	τους ανεμ ό μυλους
Κλητ.	ά νθρωπε	ανεμ ό μυλε	ά νθρωποι	ανεμ ό μυλοι

Τα επίθετα

Τα επίθετα περιγράφουν ένα χαρακτηριστικό των ουσιαστικών που συνοδεύουν. Έχουν τρία γένη, κλίνονται όπως τα ουσιαστικά και είναι πάντα στο ίδιο γένος, στον ίδιο αριθμό και στην ίδια πτώση με τα ουσιαστικά που συνοδεύουν.

	Ενικός αριθμός		
Ονομ.	ο πέτρι ν ο ς τοίχ ο ς	η πέτρι ν η σκά λ α	το πέτρι ν ο σπί τ ι
Γεν.	του πέτρι ν ου τοίχ ου	της πέτρι ν ης σκά λ α ς	του πέτρι ν ου σπι τι ο ύ
Αιτ.	τον πέτρι ν ο τοίχ ο	την πέτρι ν η σκά λ α	το πέτρι ν ο σπί τ ι
Κλητ.	πέτρι ν ε τοίχ ε	πέτρι ν η σκά λ α	πέτρι ν ο σπί τ ι

Πληθυντικός αριθμός			
Ονομ.	οι πέτριν οι τοίχ οι	οι πέτριν ες σκά λες	τα πέτριν α σπί τια
Γεν.	των πέτριν ων τοίχ ων	των πέτριν ων σκα λών	των πέτριν ων σπι τιών
Αιτ.	τους πέτριν ους τοίχ ους	τις πέτριν ες σκά λες	τα πέτριν α σπί τια
Κλητ.	πέτριν οι τοίχ οι	πέτριν ες σκά λες	πέτριν α σπί τια

Τα επίθετα που λήγουν σε **-ινος, -ινη, -ινο** και **-ινός, -ινή, -ινό** γράφονται με **-ι-**, εκτός από τα επίθετα **φωτεινός, σκοτεινός, ορεινός, υγιεινός, φτηνός, ανεύθυνος, υπεύθυνος, ταπεινός, επικίνδυνος**.

Τα ρήματα

- ▶ Ένα ρήμα που αναφέρεται σε κάτι που γινόταν στο παρελθόν και είχε κάποια διάρκεια λέμε ότι βρίσκεται σε χρόνο **παρατατικό**.
- ▶ Ένα ρήμα που αναφέρεται στο παρόν λέμε ότι βρίσκεται σε χρόνο **ενεστώτα**.
- ▶ Ένα ρήμα που αναφέρεται σε κάτι που θα γίνει στο μέλλον και θα έχει κάποια διάρκεια λέμε ότι βρίσκεται σε χρόνο **εξακολουθητικό μέλλοντα**.

Ενεργητική Φωνή		
Ενεστώτας	Παρατατικός	Εξακολουθητικός Μέλλοντα
δέν ω	έδεν α	θα δέν ω
δέν εις	έδεν ες	θα δέν εις
δέν ει	έδεν ε	θα δέν ει
δέν ουμε	δέν αμε	θα δέν ουμε
δέν ετε	δέν ατε	θα δέν ετε
δέν ουν	έδεν αν	θα δέν ουν

Το ρήμα κυλάω-ώ

Ενεργητική φωνή			
Ενεστώτας		Παρατατικός	
Οριστική			
κυλάω	ή κυλώ	κυλούσα	ή κύλαγα
κυλάς	κυλάς	κυλούσες	ή κύλαγες
κυλάει	ή κυλά	κυλούσε	ή κύλαγε
κυλάμε	ή κυλούμε	κυλούσαμε	ή κυλάγαμε
κυλάτε	κυλάτε	κυλούσατε	ή κυλάγατε
κυλάν(ε)	ή κυλούν(ε)	κυλούσαν	ή κύλαγαν και κυλάγανε

- ▶ Όταν θέλουμε να δείξουμε ότι κάτι είναι βέβαιο ή πραγματικό, τότε χρησιμοποιούμε την **οριστική**.
- ▶ Όταν θέλουμε να δείξουμε κάτι που επιθυμούμε ή περιμένουμε να γίνει, τότε χρησιμοποιούμε την **υποτακτική**.
- ▶ Όταν θέλουμε να παρακαλέσουμε, να προτρέψουμε ή να διατάξουμε κάποιον να κάνει κάτι, τότε χρησιμοποιούμε την **προστακτική**.

Η οριστική, η υποτακτική και η προστακτική είναι **οι εγκλίσεις του ρήματος**.

Ενεργητική φωνή				
Ενεστώτας				
		Οριστική	Υποτακτική	Προστακτική
Ενικός αριθμός	1ο πρόσωπο	δένω	να δένω	-
	2ο πρόσωπο	δένεις	να δένεις	δένε
	3ο πρόσωπο	δένει	να δένει	-
Πληθυντικός αριθμός	1ο πρόσωπο	δένουμε	να δένουμε	-
	2ο πρόσωπο	δένετε	να δένετε	δένετε
	3ο πρόσωπο	δένουν	να δένουν	-

Η ορθογραφία των καταλήξεων των ρημάτων στην προστακτική.

-είτε π.χ. λύνομαι	→	λυθ είτε
-ήστε π.χ. απαντώ	→	απαντ ήστε και
-ίστε π.χ. σκουπίζω	→	σκουπι ίστε

Σημεία στίξης

- ▶ Τα αποσιωπητικά (...) χρησιμοποιούνται για να δείξουν ότι μια πρόταση δεν έχει τελειώσει για διάφορους λόγους: είτε από συγκίνηση είτε γιατί δε θέλουμε κάτι να πούμε είτε γιατί η συνέχεια στο κείμενο είναι ευκολονόητη κτλ.
- ▶ Πολλές φορές όταν θέλουμε να σχολιάσουμε, να εξηγήσουμε, να διευκρινίσουμε, να συμπληρώσουμε αυτό που λέμε τότε χρησιμοποιούμε την **παρένθεση ( )**, το **κόμμα (,)** ή τη **διπλή παύλα (- -)**.

Συντομογραφίες - Αρκτικόλεξα

Μερικές φορές γράφουμε ορισμένες λέξεις ή φράσεις παραλείποντας τμήμα της λέξης ή τμήματα των λέξεων. Αυτές οι σύντομες μορφές λέξεων ή φράσεων λέγονται **συντομογραφίες**.

κτλ. = και τα λοιπά

Αρκτικόλεξα είναι οι συντομογραφίες που σχηματίζονται από τα αρχικά γράμματα των λέξεων ή από τις αρχικές συλλαβές των λέξεων μιας φράσης. Τα αρκτικόλεξα διαβάζονται σαν μια λέξη και γράφονται πάντα με κεφαλαία γράμματα.

ΔΕΗ = Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού

ΕΛΤΑ = Ελληνικά ΤΑχυδρομεία

Τα ουσιαστικά

Θηλυκά ισοσύλλαβα και ανισοσύλλαβα σε **-α**

	Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
Ονομ.	η ελι ά	η γιαγι ά	οι ελι ές	οι γιαγι άδες
Γεν.	της ελι άς	της γιαγι άς	των ελι ών	των γιαγι άδων
Αιτ.	την ελι ά	την γιαγι ά	τις ελι ές	τις γιαγι άδες
Κλητ.	ελι ά	γιαγι ά	ελι ές	γιαγι άδες

Ισοσύλλαβα θηλυκά σε **-η**

	Ενικός αριθμός		Πληθυντικός αριθμός	
Ονομ.	η τροφ ή	η γεύσ η	οι τροφ ές	οι γεύσ εις
Γεν.	της τροφ ής	της γεύσ ης	των τροφ ών	των γεύσ εων
Αιτ.	την τροφ ή	την γεύσ η	τις τροφ ές	τις γεύσ εις
Κλητ.	τροφ ή	γεύσ η	τροφ ές	γεύσ εις

Υποκοριστικά ουσιαστικά

Οι λέξεις που δείχνουν ότι κάτι είναι μικρό λέγονται **υποκοριστικά**.

Σχηματίζουμε υποκοριστικά με τις καταλήξεις :

-άκι, -άκος, -ούλα, -ίτσα, -άκης, -ούλης

Τα αριθμητικά

Τα επίθετα που δηλώνουν αριθμούς λέγονται **αριθμητικά**.

A. Τα αριθμητικά επίθετα που φανερώνουν ορισμένο πλήθος από πρόσωπα, ζώα ή πράγματα λέγονται **απόλυτα**, π.χ. δώδεκα μαθητές, μια πέτρα.

Από τα απόλυτα αριθμητικά κλίνονται μόνο τα:

ένας, μία - μια, ένα

τρεις, τρεις, τρία

τέσσερις, τέσσερις, τέσσερα

ένας, μια, ένα

Ενικός αριθμός		
Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
ένας	μία, μια	ένα
ενός	μιας	ενός
ένα(ν)	μία, μια	ένα

τρία, τέσσερα

Πληθυντικός αριθμός			
Αρσενικό & Θηλυκό	Ουδέτερο	Αρσενικό & Θηλυκό	Ουδέτερο
τρεις	τρία	τέσσερις	τέσσερα
τριών	τριών	τεσσάρων	τεσσάρων
τρεις	τρία	τέσσερις	τέσσερα

Β. Τα αριθμητικά επίθετα που φανερώνουν τη σειρά, την τάξη λέγονται **τακτικά** και τα περισσότερα τελειώνουν σε -(τ)ος, -(τ)η, -(τ)ο, π.χ. πρώτος μήνας, τρίτο πάτωμα.

Πολλές φορές χρησιμοποιούμε τα αριθμητικά σαν πρώτα συνθετικά και σχηματίζουμε σύνθετες λέξεις.

Η μορφή που μπορούν να πάρουν τα απόλυτα αριθμητικά, όταν είναι α' συνθετικά σε λέξεις είναι:

Το ένας, μία, ένα	γίνεται μονό-	μονόδρομος
Το δύο	δι-	δίκοπο
	δισ-	δισέγγονος
Το τρία	τρι-	τρίγωνο
	τρισ-	τρισημιχρόνος
Το τέσσερα	τετρα-	τετράγωνος

Από το πέντε ως το **ενενήντα εννέα** έχουν συνδετικό φωνήεν α. πέντε- πεντ-**ά**-γωνο, επτά- επτ-**ά**-γωνο, εξήντα- εξηντ-**ά**-χρονος κτλ.

Οι αντωνυμίες

Οι λέξεις που μπαίνουν αντί για ονόματα λέγονται **αντωνυμίες**.

- ▶ Οι αντωνυμίες που φανερώνουν πως το ίδιο πρόσωπο ενεργεί (κάνει κάτι) και το ίδιο δέχεται την ενέργεια λέγονται **αυτοπαθείς αντωνυμίες** και κλίνονται έτσι:

Αυτοπαθείς Αντωνυμίες

Ενικός αριθμός					
	Α' πρόσωπο	Β' πρόσωπο	Γ' πρόσωπο		
			αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
Ονομ.	ο εαυτός μου	ο εαυτός σου	ο εαυτός του	ο εαυτός της	ο εαυτός του
Γεν.	του εαυτού μου	του εαυτού σου	του εαυτού του	του εαυτού της	του εαυτού του
Αιτ.	τον εαυτό μου	τον εαυτό σου	τον εαυτό του	τον εαυτό της	τον εαυτό του
Πληθυντικός αριθμός					
Ονομ.	ο εαυτός μας	ο εαυτός σας	ο εαυτός τους		
Γεν.	του εαυτού μας ή των εαυτών μας	του εαυτού σας ή των εαυτών σας	του εαυτού τους ή των εαυτών τους		
Αιτ.	τον εαυτό μας ή τους εαυτούς μας	τον εαυτό σας ή τους εαυτούς σας	τον εαυτό τους ή τους εαυτούς τους		

- Οι λέξεις που χρησιμοποιούμε, όταν ρωτάμε, λέγονται **ερωτηματικές αντωνυμίες**. Οι ερωτηματικές αντωνυμίες είναι: Το άκλιτο **τι**, **ποιος**, **ποια**, **ποιο**, **πόσο**, **πόση**, **πόσο**.

Ερωτηματικές Αντωνυμίες

	Ενικός αριθμός			Πληθυντικός αριθμός		
Ονομ.	ποιος	ποια	ποιο	ποιοι	ποιες	ποια
Γεν.	ποιου ή ποιανού	ποιας ή ποιανής	ποιου ή ποιανού	ποιων ή ποιανών	ποιων ή ποιανών	ποιων ή ποιανών
Αιτ.	ποιο(ν)	ποια(ν)	ποιο	ποιους	ποιες	ποια

- **Αόριστες** λέγονται οι αντωνυμίες που φανερώνουν αόριστα, δηλαδή χωρίς να τα ονομάζουν, ένα πρόσωπο, ένα ζώο ή ένα πράγμα.

Οι αόριστες αντωνυμίες είναι:

ένας, μια, ένα κλίνεται μόνο στον ενικό αριθμό και είναι ίδια με το αριθμητικό και με το αόριστο άρθρο)

κανένας (κανείς), καμιά (καμία), κανένα (κλίνεται μόνο στον ενικό αριθμό)

κάθε (δεν κλίνεται και συνηθίζεται να χρησιμοποιείται σαν επίθετο) -

καθένας, καθεμιά (καθεμία), καθένα (κλίνεται μόνο στον ενικό αριθμό)

κάποιος, κάποια, κάποιο -κάμποσος, κάμποση, κάμποσο -άλλος, άλλη, άλλο μερικοί, μερικές, μερικά (κλίνεται μόνο στον πληθυντικό αριθμό)

κάτι, κατιτί, καθετί, τίποτε (τίποτα), ο, η, το **δείνα**, ο, η, το **τάδε** (δεν κλίνονται)

Τα ρήματα

- ▶ Χρησιμοποιούμε χρόνο **αόριστο** για να δείξουμε ότι κάτι έγινε στο παρελθόν, χωρίς να μας ενδιαφέρει η διάρκειά του.
- ▶ Χρησιμοποιούμε χρόνο **συνοπτικό μέλλοντα** για να δείξουμε ότι κάτι θα γίνει στο μέλλον, χωρίς να μας ενδιαφέρει η διάρκειά του.
- ▶ Χρησιμοποιούμε χρόνο **παρακείμενο** για να δείξουμε ότι κάτι άρχισε στο παρελθόν και έχει τελειώσει τη στιγμή που μιλάμε.
- ▶ Χρησιμοποιούμε χρόνο **υπερσυντέλικο** για να δείξουμε ότι κάτι άρχισε στο παρελθόν και έχει τελειώσει πριν γίνει κάτι άλλο.

Ενεργητική φωνή					
Οριστική					
Ενεστώτας	Παρατατικός	Αόριστος	Συνοπτικός Μέλλοντας	Παρακείμενος	Υπερσυντέλικος
δένω	έδενα	έδεσα	θα δέσω	έχω δέσει	είχα δέσει
δένεις	έδενες	έδεσες	θα δέσεις	έχεις δέσει	είχες δέσει
δένει	έδενε	έδεσε	θα δέσει	έχει δέσει	είχε δέσει
δένουμε	δέναμε	δέσαμε	θα δέσουμε	έχουμε δέσει	είχαμε δέσει
δένετε	δένατε	δέσατε	θα δέσετε	έχετε δέσει	είχατε δέσει
δένουν	έδεναν	έδεσαν	θα δέσουν	έχουν δέσει	είχαν δέσει

Παθητική φωνή					
Οριστική					
Ενεστώτας	Παρατατικός	Αόριστος	Συνοπτικός Μέλλοντας	Παρακείμενος	Υπερσυντέλικος
δένομαι	δενόμουν	δέθηκα	θα δεθώ	έχω δεθεί	είχα δεθεί
δένεσαι	δενόσουν	δέθηκες	θα δεθείς	έχεις δεθεί	είχες δεθεί
δένεται	δενόταν	δέθηκε	θα δεθεί	έχει δεθεί	είχε δεθεί
δενόμαστε	δενόμαστε	δεθήκαμε	θα δεθούμε	έχουμε δεθεί	είχαμε δεθεί
δένεστε	δενόσαστε	δεθήκατε	θα δεθείτε	έχετε δεθεί	είχατε δεθεί
δένονται	δένονταν	δέθηκαν	θα δεθούν	έχουν δεθεί	είχαν δεθεί

Ο αόριστος στην υποτακτική έγκλιση και στην προστακτική έγκλιση της παθητικής φωνής:

Παθητική φωνή	
Αόριστος	
Υποτακτική	Προστακτική
(να) δεθώ	–
(να) δεθείς	δέσου
(να) δεθεί	–
(να) δεθούμε	–
(να) δεθείτε	δεθείτε
(να) δεθούν	–

Τα επιρρήματα

Οι άκλιτες λέξεις που προσδιορίζουν κυρίως τα ρήματα και φανερώνουν **τόπο, χρόνο, τρόπο, ποσό**, κ.ά. λέγονται **επιρρήματα**.

Τα επιρρήματα που μας φανερώνουν χρόνο λέγονται **χρονικά** και απαντούν στην ερώτηση: **πότε;**

Πότε;

τώρα, πριν, χτες, αύριο, πέρσι, φέτος, κάποτε, αρχικά, μετά, κατόπιν, ύστερα, τέλος, ποτέ, κάπου κάπου, κ.ά.

Ο τρόπος

Για να εκφράσουμε τον **τρόπο**, δηλαδή να απαντήσουμε στην ερώτηση **πώς**, μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε:

- ▶ τροπικά επιρρήματα π.χ. έτσι, μαζί, αλλιώς, καλά, βιαστικά, κτλ.
- ▶ εκφράσεις που δηλώνουν τρόπο π.χ. σιγά σιγά, έτσι κι αλλιώς, έτσι κι έτσι, κτλ.
- ▶ μετοχές του ενεστώτα της ενεργητικής φωνής που τελειώνουν σε **-οντας** ή **-ώντας**.
π.χ. Έφτασα στο σπίτι τρέχοντας και τραγουδώντας.
- ▶ λέξεις που συνοδεύονται από προθέσεις.
π.χ. Πέρασε το δρόμο **με προσοχή**. Έκοψε το ψωμί **χωρίς μαχαίρι**.

Προθέσεις είναι οι άκλιτες λέξεις που μπαίνουν μπροστά από άλλες λέξεις και φανερώνουν μαζί τους τρόπο, τόπο, χρόνο, ποσό, αιτία, κτλ.. Οι προθέσεις είναι:

Μονοσύλλαβες: με, σε για, ως, προς,

Δισύλλαβες: μετά, παρά, αντί, από, κατά, δίχως, χωρίς,

Τρισύλλαβη: ίσαμε

Χρονικές προτάσεις

Η λέξη, η οποία δηλώνει το χρόνο που συνέβη κάτι, είναι **χρονικός** σύνδεσμος. Γι' αυτό και η πρόταση που ξεκινάει με τους χρονικούς συνδέσμους, λέγεται **χρονική πρόταση**.

Χρονικοί σύνδεσμοι είναι οι λέξεις: **όταν, σαν, ενώ, καθώς, αφού, αφότου, μόλις, προτού, ώσπου, ωσότου, όσο που, όποτε**.

Οι άκλιτες λέξεις που συνδέουν τις προτάσεις λέγονται **σύνδεσμοι**

Το ασύνδετο σχήμα

Όταν λέξεις ή προτάσεις τοποθετούνται η μια δίπλα στην άλλη, χωρίς να υπάρχουν ανάμεσά τους σύνδεσμοι (**και, αλλά** κτλ.), αλλά χωρίζονται μεταξύ τους με κόμμα (**,**), λέμε ότι έχουμε **ασύνδετο σχήμα**.

Ο ευθύς και ο πλάγιος λόγος

Στον **ευθύ λόγο** ακούμε ή διαβάζουμε τα λόγια κάποιου, όπως ακριβώς τα είπε.

Στον **πλάγιο λόγο** ακούμε ή διαβάζουμε τα λόγια κάποιου, όχι ακριβώς όπως τα είπε, αλλά όπως μας τα μεταφέρει ένα άλλο πρόσωπο.

Τα πάθη των φωνηέντων

1. Όταν μια λέξη τελειώνει σε φωνήεν και η λέξη που ακολουθεί αρχίζει από **φωνήεν**,

► μερικές φορές χάνεται το τελικό φωνήεν της προηγούμενης λέξης. Τότε λέμε ότι η λέξη παθαίνει **έκθλιψη**
π.χ. **θα** αρχίσω → θ' αρχίσω.

► μερικές φορές χάνεται το αρχικό φωνήεν της επόμενης λέξης. Τότε λέμε ότι η λέξη παθαίνει **αφαίρεση**
π.χ. **τα** έφερε → τα 'φερε.

2. Όταν μια λέξη τελειώνει σε φωνήεν και η λέξη που ακολουθεί αρχίζει από **σύμφωνο**, μερικές φορές χάνεται το τελικό φωνήεν της προηγούμενης λέξης. Τότε λέμε ότι η λέξη παθαίνει **αποκοπή**.
π.χ. κόψ**ε** το → κόψ' το

► Ο σύνδεσμος **και**, όταν παθαίνει έκθλιψη, γράφεται **κι**
π.χ. **και** άλλη → **κι** άλλη

► Το επίρρημα **μέσα**, όταν παθαίνει έκθλιψη, γράφεται → **μέσ'**
π.χ. **μέσα** από → **μέσ'** από
ενώ, όταν παθαίνει αποκοπή, γράφεται → **μες**
π.χ. **μέσα** στο σπίτι → **μες** στο σπίτι

Το τελικό (v)

Μερικές λέξεις άλλοτε διατηρούν το τελικό **v** και άλλοτε όχι. Οι λέξεις αυτές είναι:

- Τα άρθρα **το(v)**, **τη(v)**, **ένα(v)**
- Το αριθμητικό **ένα(v)**
- Η προσωπική αντωνυμία **αυτή(v)** - **τη(v)**
- Οι άκλιτες λέξεις **δε(v)**, **μη(v)**.

Οι λέξεις αυτές διατηρούν το τελικό **v** όταν η λέξη που ακολουθεί αρχίζει από:

- τα φωνήεντα: **α, ε, η, ι, ο, υ, ω**
- τα σύμφωνα: **κ, π, τ**
- τα δίψηφα σύμφωνα: **μπ, ντ, γκ, τσ, τζ**
- τα διπλά σύμφωνα: **ξ, ψ**

Διατηρούν πάντα το τελικό **v**:

- το επίρρημα **σαν**
- η προσωπική αντωνυμία **αυτόν** - **τον**
- η αόριστη αντωνυμία **έναν**

Τα ουσιαστικά

Τα ουδέτερα ουσιαστικά σε -ος:

Ενικός Αριθμός				Πληθυντικός Αριθμός					
Ονομ.	το	λάθος	το	μέγεθος	Ονομ.	τα	λάθn	τα	μεγέθn
Γεν.	του	λάθους	του	μεγέθους	Γεν.	των	λαθών	των	μεγεθών
Αιτ.	το	λάθος	το	μέγεθος	Αιτ.	τα	λάθn	τα	μεγέθn
Κλητ.		λάθος		μέγεθος	Κλητ.		λάθn		μεγέθn

Τα ρήματα

Ένα ρήμα που μας φανερώνει ότι κάτι θα είναι τελειωμένο σε μια ορισμένη στιγμή (πριν αρχίσει κάτι άλλο) λέμε ότι βρίσκεται σε χρόνο **συντελεσμένο μέλλοντα**.

Ενεργητική φωνή		
Οριστική		
Εξακολουθητικός Μέλλοντας	Συνοπτικός Μέλλοντας	Συντελεσμένος Μέλλοντας
θα δένω	θα δέσω	θα έχω δέσει
θα δένεις	θα δέσεις	θα έχεις δέσει
θα δένει	θα δέσει	θα έχει δέσει
θα δένουμε	θα δέσουμε	θα έχουμε δέσει
θα δένετε	θα δέσετε	θα έχετε δέσει
θα δένουν	θα δέσουν	θα έχουν δέσει

Παθητική φωνή		
Οριστική		
Εξακολουθητικός Μέλλοντας	Συνοπτικός Μέλλοντας	Συντελεσμένος Μέλλοντας
θα δένομαι	θα δεθώ	θα έχω δεθεί
θα δένεσαι	θα δεθείς	θα έχεις δεθεί
θα δένεται	θα δεθεί	θα έχει δεθεί
θα δενόμαστε	θα δεθούμε	θα έχουμε δεθεί
θα δένεστε	θα δεθείτε	θα έχετε δεθεί
θα δένονται	θα δεθούν	θα έχουν δεθεί

Ανώμαλα ρήματα

Οριστική		Υποτακτική	Προστακτική	
Ενεστώτας	Αόριστος	Αόριστος	Αόριστος	
ανεβαίνω	ανέβηκα	(να) ανεβώ	ανέβα	ανεβείτε
τρώω	έφαγα	(να) φάω	φάε	φάτε
μπαίνω	μπήκα	(να) μπω	μπες	μπείτε
βλέπω	είδα	(να) δω	δες	δείτε
λέω	είπα	(να) πω	πες	πείτε
πίνω	ήπια	(να) πιω	πιες	πιείτε
έρχομαι	ήρθα	(να) έρθω	έλα	ελάτε
βρίσκω	βρήκα	(να) βρω	βρες	βρείτε

Τα επίθετα

Ο **συγκριτικός** και ο **υπερθετικός βαθμός** του επιθέτου σχηματίζονται μονολεκτικά (με μια λέξη) ή περιφραστικά (με περισσότερες από μία λέξη) σύμφωνα με τον παρακάτω πίνακα.

Θετικός βαθμός	Συγκριτικός βαθμός	Σχετικός Υπερθετικός βαθμός	Απόλυτος Υπερθετικός (χωρίς σύγκριση)
πλούσιος	πλουσιότερος ή πιο πλούσιος	ο πλουσιότερος ή ο πιο πλούσιος	πλουσιότατος ή πολύ πλούσιος

Ο συγκριτικός και ο υπερθετικός βαθμός λέγονται και **παραθετικά** του επιθέτου.

Τα παραθετικά των επιθέτων σε -ύς, -ιά, -ύ σχηματίζονται με την κατάληξη **-ύτερος, -ύτατος**
π.χ. βαθύς, βαθύτερος, βαθύτατος

Κάποια επίθετα σχηματίζουν τα μονολεκτικά παραθετικά τους με διαφορετικό τρόπο.

Θετικός βαθμός	Συγκριτικός βαθμός	Σχετικός Υπερθετικός βαθμός	Απόλυτος Υπερθετικός βαθμός
καλός	καλύτερος	ο καλύτερος	άριστος
μικρός	μικρότερος	ο μικρότερος	ελάχιστος
πολύς	περισσότερος	ο περισσότερος	-
κακός	χειρότερος	ο χειρότερος	-
λίγος	λιγότερος	ο λιγότερος	ελάχιστος
μεγάλος	μεγαλύτερος	ο μεγαλύτερος	μέγιστος

Δεν έχουν συγκριτικό και υπερθετικό βαθμό τα επίθετα που σημαίνουν:

- ▶ ύλη: ασπένιος, ξύλινος, χάρτινος, κτλ.
- ▶ καταγωγή ή συγγένεια: αδερφικός, καλαματιανός, κτλ.
- ▶ τόπο ή χρόνο: γήινος, χτεσινός, κτλ.
- ▶ κατάσταση που δεν αλλάζει: ολόκληρος, ζωντανός, άδειος, κτλ.

Το επίθετο ο πολύς-η πολλή- το πολύ

Ενικός Αριθμός			
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
Ονομ.	ο πολύς	η πολλή	το πολύ
Γεν.		της πολλής	
Αιτ.	τον πολύ	την πολλή	το πολύ

Πληθυντικός αριθμός			
	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
Ονομ.	οι πολλοί	οι πολλές	τα πολλά
Γεν.	των πολλών	των πολλών	των πολλών
Αιτ.	τους πολλούς	τις πολλές	τα πολλά

Τα επιφωνήματα

Τα επιφωνήματα είναι άκλιτες λέξεις, που φανερώνουν:

αβεβαιότητα, αμχανία	χμ!
απορία	α!, ο!, μπα!
άρνηση	α μπα!
έπαινο	μπράβο!, εύγε!
ευχή	μακάρι!, είθε!, άμποτε!
θαυμασμό	α!, ι!, ω!, ποπο!, μπα!
κάλεσμα	ε!, ω!
κοροϊδία	ου!, ε!, χα, χα!
παρακίνηση	άιντε!, άντε!, άμε!, μαρς! αλτ! στοπ! σουτ! κ.ά.
πόνο, λύπη	αχ!, άου!, οχ!, ω!, αλίμονο!, αλί!, όχου!
στενοχώρια, απελπισία, απδία	ουφ!, ε!, ου!, πα πα πα!, πουφ!
χαρά	χα, χα, χα!

Οι αντωνυμίες

Οριστικές αντωνυμίες

Οι λέξεις που χρησιμοποιούμε για να ξεχωρίσουμε ένα πρόσωπο ή ένα πράγμα από άλλα του ίδιου είδους λέγονται **οριστικές αντωνυμίες** και είναι οι εξής:

Το επίθετο ίδιος, ίδια, ίδιο μαζί με το οριστικό άρθρο ο, η, το → **ο ίδιος, η ίδια, το ίδιο**.

Το επίθετο μόνος, μόνη, μόνο, χωρίς άρθρο, μαζί με τον αδύνατο τύπο της προσωπικής αντωνυμίας → **μόνος μου, μόνη μου, μόνο του**.

Αναφορικές αντωνυμίες

Αναφορικές αντωνυμίες είναι οι λέξεις με τις οποίες μια ολόκληρη πρόταση αναφέρεται σε μια λέξη μιας άλλης πρότασης.

Αναφορικές αντωνυμίες είναι το άκλιτο και άτονο **που**, το άκλιτο **ότι** και:

ο οποίος, η οποία, το οποίο/ όποιος, όποια, όποιο/ όσος, όση, όσο, που κλίνονται όπως τα επίθετα σε -ος, -η, -ο.

Οι συμπλεκτικοί, αντιθετικοί και ειδικοί σύνδεσμοι

Σύνδεσμοι είναι άκλιτες λέξεις που συνδέουν λέξεις ή προτάσεις.

Οι σύνδεσμοι «**και, ούτε, μήτε**» λέγονται **συμπλεκτικοί** και οι σύνδεσμοι «**αλλά, μα, παρά, όμως, ωστόσο, μολονότι, όχι μόνο**» λέγονται **αντιθετικοί**.

Οι σύνδεσμοι «**ότι, πως, που**» λέγονται **ειδικοί**.

Οι μετοχές σε -μένος /-μένη /-μένο

Οι λέξεις που παράγονται από ρήματα και έχουν κατάληξη **-μένος,-μένη,-μένο** είναι **μετοχές** αυτών των ρημάτων π.χ. δένω: δεμένος, δεμένη, δεμένο.

Συχνά οι μετοχές αυτές προσδιορίζουν ένα ουσιαστικό, όπως τα επίθετα π.χ. Ο **ενοχλημένος** ταξιδιώτης έφυγε βιαστικά.

Οι μετοχές αυτές κλίνονται όπως τα επίθετα σε **-ος, -η, -ο**.

Αν πριν από την κατάληξη **-ω** του ρήματος βρίσκεται το γράμμα **π, β, φ ή πτ** τότε η μετοχή σχηματίζεται με δύο **μ**

π.χ. γράφω → γραμμένος, γραμμένη, γραμμένο.

Αλλά και το ουσιαστικό που παράγεται από τη μετοχή αυτή γράφεται με δύο **μ**

π.χ. γράφω → γραμμένος, γραμμένη, γραμμένο → γράμμα

κόβω → κομμένος, κομμένη, κομμένο → κόμμα